

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. LVI. Linguam vituperantem seu censoriam nemini non exosam esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

CAPVT LVI.

*Lingua VITUPERANTEM seu Censoriam
nemini non exosam esse.*

§. VI.

Interrogatus Abbas Pastor super iis verbis, *Non red- das malum pro malo*: hæc respondit: Vindicta geminis incedit viis: Prima à corde ad oculos; altera à lingua ad manus ducit. Ulterius se, primò cogitat ac circumspicit, quâ parte hostem feriat: deinde hoc ipsum ore agit, & manus evocat ad audendum, dicitque, cum potuero, reddam. *Verba impiorum insidiantur sanguini.* Tu igitur primam cordis viam include. Paret ista? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, Linguam, manus à sanguine pura conservet. Lingua Vindicans semper cruenta est, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces semper cruentas gerit. Hæc cruentam & Vindicantem Linguam ad Christi crucem figamus, & eam Linguâ Christianâ commutemus, quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, sed tua est ultio.* Opportunissimè hic Augustinus interrogans: *Vindictari vult, inquit, ô Christiane? Nondum vindictatus est Christus. An tu passus es improbum, & ille non passus est? Nôhne prior pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax aurificus est; si tamen aurum sis, & non palea; ut sordibus careas, non in cinerem convertaris.* Hæc Lingua non sanguinem & vindictam, sed misericordiam & veniam poscit.

Nihil ergo habet in se utile teter ille & hostilis ulciscendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calato, nihil vacuum relinquit à scelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cum ex ira in odium occalluit.

Hannibal Penus pulverem pede projiciens: Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cum harum urbium alterutra in pulverem subledeat. Sic inter Christianos nonnunquam nullus vindicandi finis est, dum alter è duobus in sepulchrales cineres fatiscat. Aded eorum vindictæ spiritus est. Marturè hic igitur resistendum. Sibi quisque ut alteri dicat: *Quid iurat tanquam in æternum genitas iras indicere, & brevissimam atatem disipare? Quid iurat dies quos honestissimis studiis impendere licet, in dolorem alicuius tormentumque transferre? Quid ruinas in pugnam? quid certamina nobis accersimus? quid imbecillitatis oblitus, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles constringimus? Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Dies quos labi aut excidere tristibus & pravis curis patimur, eos satum colligit tamen & in Expensis tabulis ponit: Mors propius ac propius accedit. Istud tempus quod aliene destinatus mori, fortasse circa tuam est. Quin potius vitam brevem colligis, placidamque & tibi & ceteris præstas: quin potius amabilem te, dum vivis, omnibus exhibes: desiderabilem, cum excesseris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & insidiis? Quicquid potius pacatius, quantumcumque sapere est, exigamus. Et quantum est temporis quo aut hostis tuus panâ suâ torqueatur, aut tu malum gaudium ex alienâ percipias? Dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiquam, non periculo finis: detrimenta, injurias, vellicationes, convicia, vindicationes omittamus aut contemnamus, & magno animo breviamur incommoda. Dum respicimus, quod erunt, versamusque nos, jam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem.*

Socrates cum decorum adolescentem & diutulè ta- centem conspicatus foret: Ut te videam, inquit, aliquid loquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. Hæc eadem Philosophia etiam in sacris paginis locum habet. Nam & Siracides non ab simili modo Philosophatus: *Ante sermonem*, inquit, *non laudes virum.* *Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis.* Qualis arbor, tales & frondes & fructus: quales hominis cogitationes, tales plerumque & voces, & actiones:

*Navita de ventis, de tauro narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.*

Eum qui epulas & generosum vinum aded commendar, an non gulonem & catillonem dixeris? qui aded disertus est in alienâ formâ prædicandâ, indicium facit amoris non aded casti. Qui se suâque crebrius ac libera- lius laudat, à nemine non superbus judicatur. Qui om- nium dicta carpere, mores omnium censere, nemini non notam inurere, rebus omnibus ceram minutiulam apprimere perquam dextrè novit, an non is omnium voce Criticus & vituperator dicitur? Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc ævo usitatissima est.

Quisquis calculum de aliorum moribus fert è suis;

Quisque censor est alieni, nemo sed censor sui est.

Tantò graviores rerum alienarum vituperatores, quantò nostratrum facundiores laudatores sumus, ne- mo suæ mantice quod in tergo est, videt. Hinc Lingua *Vituperans*, quæ honestiore nomine *Censor* solet appel- lari, de quâ breviter differemus.

§. I.

Solet in urbibus quorundam supellex auctione ven- di. Is qui præest auctioni, in assignando cuiusvis rei pretio peritissimus sit necesse est: id enim muneris habet, pronuntiare; tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti vestis hæc, tanti hæc cista veneat. Lingua de quâ lo- quimur, hoc officium sedulò exercet, suum rebus om- nibus ponit pretium, hoc centrum valet assibus, hoc tribus, hoc nullo, istud vix triobolare, illud mille se- stertiorum est. Hæc lingua omnia censere, carpere, vituperare; rebus omnibus auctoritatem addere, demere, rerum omnium defectus & vicia explicare scit. Ro- mani censores olim Magistrum morum erant, Magistra- tum amplissimo eoque quinquennali fungebantur. Plu- rimum illis imperii & iuris in Senatores, Equites, ple- bem; illos Senatu movere, istis equum adimere, hos capite censere poterant. Jidem urbis templa, vias, aquas, ærarium tuebantur. Censura olim potestatis erat plurimæ. Hanc sibi potestatem vindicat Lingua *Vituperans* seu Censoria, non in senatores solum & equi- tes ac plebem, sed in ipsa fastigia, in Principes, Reges, Cæsares, in ipsos pæne Cæsares, quibus non semper ex toto parcit. Apud eos potissimum hæc lingua officiosis- sima est, qui sibi videntur pleno pectore sapere, qui et- iam dinumerare se stellas & metiri magnitudinem pos- se arbitrantur. Quamvis etiam apud indoctissimum quemque hæc lingua in promptu sit. Imò; *Et pueri na- sum Rhinocerotu habent.* Etiam pueri adhuc balbutien- tes sibi jus censendi, damnandi, irridendi sumunt. Nec mirum

Nam facilis cuius rigidi censoria cecidit.

Maxima ubique ridendi carpendique libido ac licentia est. Ubique tribunalla; ubique iudices & judicia, sed quales sūt iudices, talia & judicia, hoc est prava & teme- raria. Quamvis hoc loco de judiciis temerariis nos nihil:

Q q q *

lingua

In Amul.
f. 10. l. 2. a.
Intentione
lib. 2. cap. 7.

Ecclesi. 7.
v. 32.

Joan. cap. 18.
v. 19. & 20.
Christus à
Pontifice
interroga-
tus cur de
discipulis
siluit.

Plin. lib. 35.
nat. histor.
c. 10. ante
med.

Censorem
agere in
rebus quæ
non sunt
sui officii
non licet.

Censores
& vitupe-
ratores
omnibus
sunt odi-
biles.
Mari. lib. 1.
Epi. 7. 4.

lingua enim non iudicat, & id alibi fuisse profectum sumus. Hic illam Linguae licentiam compressum imus, quæ omnia quæ in oculos aureque incurrunt, censentur & carpuntur. Hæc lingua, mirum dictu, omnium scientiarum gnaram se fingit, perinde ac si ejus dominus & Grammaticus, & Poëta, & Rhetor & Philosophus, & Medicus, & Jurisconsultus, sed & Theologus sit. Hæc lingua non tantum infinitis se misceat questionibus, sed eam etiam disceptatricem se gerit & judicem: quidquid non placet, audacissime censet & vituperat.

Lex est à Doctorum moralium senatu fixa: Si quem laudare non potes, ne vituperas. Et certe veterum mos fuit, neminem sepelire, nisi prius laudatum. Sepeliendus itaque fuerat homo non magnæ frugis. Vivorum omnium altum ubique silentium de illo. Tandem prodit tonfor, qui de mortuo dixit hoc elogii: Fuisse hominem supra modum fortici habilem, & capitis, ad manus tonforis aptissimi. Unde intellectum est, vix quemquam esse tam illaudatæ vitæ, qui non à re aliquâ laudari possit.

Ergo, si laudare non potes, saltem ne vituperas. Hanc legem exactè servavit Christus. Siquidem interrogatus ab Hebræo Pontifice de discipulis & doctrinâ: Ad hanc quidem interrogationis partem de doctrinâ respondens: Ego, inquit, palam locutus sum Mundo: ego semper docui in synagoga, quod omnes iudei conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. De discipulis penitus siluit. Quid ita? Ah, ne hoc quæras: laudare illos non potuit, ideo nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudasset, quæc ipsa nocte, dum submissionem verbis & exemplis doceretur, de primis ipsi dignitatibus litigabant; qui vigilare toties moniti, stertebant; qui carceris & mortis societatem polliciti, fugiebant. Vix poterant hæc laudari, ideo modesto silentio transmittenda erant. Si quem ergo laudare non possis, saltem ne velis vituperare. Pari ratione quod artem & scientiam tuam excedit, non facile unquam cense, aut carpe.

Apelles, Plinio narrante, perfectæ opera picturæ proponebat in pergulâ transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentioris judicem quàm se præferens. Feruntque à furore reprehensum, quod in crepidarum unâ intus pauciores fecisset ansas. Tulit hoc Apelles & tacuit. Cum verò idem postero die prioris admonitionis emendatione jam superbiore, circa etrus nescio quid cavillaretur, indignatus Apelles præcepit, denuntians ne supra crepidam tutor judicaret, quod & in proverbium venit. Ita pane legem sanxit nobilissimus hic pictor, ne quis censorem ageret in rebus quæ non sui officii, artis, opificii, facultatis essent. Quid lingua coci in rebus architectonicis censent? longè aliud est ædificia struere, aliud pulvis ac juncula parare: de ollis & cacabis cocus, de structuris & fabricis architectus sententiam dicat. Quid medicum Jureconsultus docet, aut hanc ille? Quid militiæ ducem ignavus factor reprehendit? diversa sunt acum silumque, & militum agmina ducere. Quid navarchum causidicus vituperat? Dissimilima sunt, in foro verba facere; & in pelago tritemem regere. Quid oratorem exagitat bambalo? ipse prius loqui discat, & linguæ suæ plumbum emendet, quàm aliorum eloquentiam corrigat. Quid testudo tardioris anseris volatum ridet? Quid corvus columbæ gemitus carpit? ingratissima sunt hæc censura. Et quamvis Musarum alumnus in scholis educatus non imperitè censere possit Martis alumnus in castris exercitatus, melius tamen censuram substringet. Censores & vituperatores licet peritos rerum nemo non odit. Quod si censor sit imperitus, nausea est, & stomachum nemini non evertit; pro præmio grande in se odium concitat. Cum mollissimè puniatur, liberaliter irridetur. Salsè poëta vetus censoriam linguam irrisit brevi hoc carmine:

Cum tua non edas, carpi mea carmina, Lali:
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

Poëta vis videri, Lali, aliolque carpi. Hoc nemini promptum. Nam facilis est cuius rigidi censura cachinni. Multis hic morbus sedet, qui, cum ipsi nihil possint, censendis aliis hoc moluntur, ut aliquid posse videantur. Frustra. Risum ferunt, non plausum.

§. II.

Ex Ptolemæus de re musicâ copiosè differtur, quædam sibi minis perspecta carperat. Hic unus aliquis aulæcorum imperterritus: aliud est, inquit, Rex, sceptrum, aliud plectrum. Rex Macedo Alexander non minis audaci responso jussit est censuram substringere. Solebat Alexander ad Apellem, quem dixi, chalcidicum sibi artificem sæpius revivere, & varia de pingendi arte garrere, quæpiam etiam imperitius censere. Apelles silentium ei comiter suadens: Optime Rex, inquit, si me audias hac de re suavis silebis, ne pueri, qui colores terunt, te rideant.

Momus, ut Hesiodus canit, somni & noctis pulchellus filius, & à tantis parentibus minimè degener, otium habet pro negotio, nec pæne alium laborem sibi quàm nihil laborare, omnium tamen labores inspicere, censere, carpere, quid perperam factum, liberrimè dicere. A quo & nomen duxit Momus, seu reprehensor, vituperator.

Terrarum orbis, quod tutò affirmem, plenissimus est Momus, censura vituperis mixta ubique plurima, & quidem de eadem re sæpe contraria. Eandem vestem quam ille nimis longam judicat, hic ait nimis esse brevem. Eandem scriptionem aliqui putant exculam nimis, & pæne ad vitium elegantem, alii nimis rudem & impolitam dicunt. Idem epulum alii ut lautissimum commendant; alii delicatioris gulæ, ut tenue ac parvum vituperant. Beneficium idem ab isto largum castimatur, ab alio nihil fit. Momorum plena sunt omnia, quemadmodum stultorum: horum & illorum infinitus est numerus. Et quamvis non omnes stulti sint Momus, omnes tamen Momus stulti sunt. Insignissima certe stultitia est, alienos navos rigidissimâ censura perstringere, navos suos ingentes non videre. Ita cæci & nostri amantes, alienam festucam cernimus, trabem nostram non cernimus: Quæ carpinus in aliis, ea ipsi facinus. Aliis severi sumus, nobis indulgentissimi. Ridet alter alterius dementiam, nemo suam. Vix ullus est, qui non Censorem agat, & tamen vix ullus etiam reperitur, qui Censores non pessimè oderit. Illud virtutis & innocentie absolutissimum exemplar Christus Dominus, quàm acerbos & rigidos habuit Censores Phariseos, qui velut Epidaurii serpentes oculis acutissimis observabant, num in conviviis, in concionibus, in colloquiis cum Christo aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cum autem nequissima hæc solertia in Virtutis magistro nil vitii reperire posset, discipulos observare cepit. Manus Apostoli non lavabant? mox adfuit censura & vituperans lingua. Jejunia non tam crebra servabant? Censura denno & vituperum secutum.

Idcirco nullus ægrè ferat se suæque rigidissimæ censurae & vituperari: censoribus os obstrui non potest. Nec in Orbe quidquam est tam exacerbatum atque perfectum, quod censeri aut vituperari nequeat. Nulla virtus tantæ auctoritatis est, quæ omnem censuram subterfugiat. Quem ergo lingua Vituperans & Censoria tam rigidè flagellat, is secum assidue in animo volvat: Mihi quæ hoc non soli fit; doctissimis, sapientissimis, sanctissimis id æquè perferendum est: velis nolis subeundus est rancinarum raptus. Sed norint illi, qui è stipe Momus sunt, quorum lingua censere ac vituperare tam expedite fit, exolissimos se fieri apud omnes: nam ab omnibus Censuræ

tici, Censores, Aristarchi, Syndici appellantur, ut qui Momum ubique agere, omnes discretis figere, omnia convellere norunt & carpere; qui nunquam serenam & maturam frontem induunt, qui semper secum limam censoriam ferunt, quâ ferrum impolitum castigant & poliant. O Momus, quorum potissimus labor est, labores aliorum maledico dente rodere! O Momus, publicum estis odium, ad Garamantas, & Indos deportandi! Quamvis non nesciam olim genus hominum huic simile Romæ apud quosdam in delictis fuisse. Affirmat Seneca, & Eadem causa est cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, deleat, quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si caput a domino. Vt quisque contemptissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissime lingua est. Pueros quidam in hoc mercantur prociates, & eorum impudentiam acunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. An capitis istud o Critici? ad Censoriam hanc dicacitatem non conducuntur nisi mancipia, pueri, contemptissimi hominum & impudentissimi, qui ut convivas eorum liberius dictis vellicent, a domino permittuntur initium facere. Hunc ubi censurâ parente ac innoxia libaverint, ceteros deinde audacissime carpunt. Istius moris vestigium hodieque illic permanet, ubi sanationes, curre, moriones mensis inerrant, & liberrime dente joculari, sæpe non innoxio, quidquid lubet, arrodunt.

§. III.

Cum his jure comparem importunissimos seu Censores seu vituperatores illos, qui velut in convivio spargunt discretia, & modò illud, modò istud vellicant. Huic tali homini nemo satis bonus videtur, nemo satis doctus, nemo nobilis, nemo dives satis; nemo satis liberalis aut pius: ut bene de te loquatur sentiatque, nullâ morum probitate impetrabis.

Robiginosis cuncta dentibus rodit.

Hominem malignum forsân esse tu credas:

Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

Imò miserissimus est cui nihil placet, cruciatur enim semper, & semper irascitur, amat nullum, odit omnes, & plerumque cui nemo placet, is ipse placet nemini. Eò carpendi & vituperandi libido perducit, ut tandem pudori non sit omnes allatrare, aspernari omnia. Verum, uti jam sæpe monuimus, primum improbâ lingua supplicium est, ut in calles, quos alii tenent, & ipsa incidat, suisque pereat inventis. Itaque tu qui alios censeres, nonne censeberis & ipse? qui alios vituperas, an non & ipse vituperaberis? Pedicas quas alii posuisti, & tui pedes sentient. Aequissimum prorsus est, ut plurimos habeat censores, qui unus omnium censor fuit.

Quemadmodum verò Apelles futorem ad lutrinam remittit; iret porro & suos calceos ac crepidas contempleretur: ubi lynceus illic omnia pervidisset, veniret, & cruris malè picti errorem monstraret: Ita prorsus censor & vituperator seipsum in domum suam, in cor suum compellat, dicatque ipse sibi: Hic cense, hic vituperato pessimos affectus tuos, torinolita tua vitia, quid dicis de præcipiti tuâ irâ, quid de tuâ tenacitate & ambitione? incontinentiam tuam non reprehendis? animum tuum libidinofum non accusas, non punis? socordiam tuam præsertim in rebus animi tam supinam non damnas? Hic loquere, hic calculo atro utere, hic nigrum tibi theta fige: quid cessas ignave? Censoriam potestatem hic ostendas,

Te corrigas prius, alterum quàm corrigas.

Quòd si lingua hæc vituperans & censoria suum ipsâ dominum vellicaret, & abditos illi defectus opprobret, rem sanè bonam faceret, ferretque operæ pretium. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas sequeretur; omnia longè quàm aliâ ordinatius succederent; si

Tom. I.

A quisque suus sibi censor & vituperator esset: Hoc & Christus, hoc & discipuli Christi omnibus inculcant: 1. Cor. 11. Quod si nosmetipsos judicavimus, non utique judicabimur. 2. 31. Ergo calculus noster in nosmetipsos feratur, lima nostra censoria in nostrammet acuatur stultitiam: quemadmodum scorpio effugium desperans, seipsum suâ cuspidem ferit, seipsum leo ad iram caudâ provocat: sic & nos irascamur contra nos: hæc nobis ira permittitur. Trascimini, & nolite peccare. Sic vituperii nostri aculeus nosipsum fodiet. Omnes inconsulti & improvidi sumus, omnes incerti, queruli, ambitiosi. Quid lenioribus Senec. 1. 3. de verbis ulcus publicum abscondit omnes mali sumus. Quidquid itaque in alio reprehenditur, id unusquisque in suo sinu invenit. Quid illius pallorem, istius maciem notas, tu ipse pallidissimus, & torridus macie? Quid illius imprudentiam culpas, tu ipse imprudentissimus? Quid hujus supercilium tangis, arrogantia & fastu plenissimus? Quid istius avaritiam inculcas, tu omnium maximus Euclio? B Quid amici voracitatem carpis, cum tu inter Phagones & Novellios tricongios omnes excellas? Quid tarditatem meam objurgas, cum ipsa sis pigritia? Quid vicini iracundiam sugillas, cum ipse sis furor, & nemo te sæpius irascatur? Quidquid itaque in alio reprehenderis, id in sinu tuo invenies. Quapropter suo quisque censori dixerit, quod priscus poeta ei a quo carpebatur objecit:

Allatres hæc usque nos, & usque,

Et gannitibus improbus laceffas:

Nos hæc a scabie tenemus ungues.

Mart. lib. 5.

epi. 58.

Morbis est, scabies est, tam effusa quoslibet carpendi licentia: qui morbum hunc odit, ungues teneat, linguam coercere, aut hanc scabiem magis magisque irritabit.

X

CAPVT LVII.

Cur Lingua sit adeo custodienda.

Romani Alphabeti litteras viginti numeravimus, tres restant priori numero addendæ. De littera hæc proximè appicta Quintilianus: Et nostratum, inquit, ultima X, qua tamen carere potuimus, si non quæsissemus. Pythagorica illa littera Y Græcorum propria est, de qua nos infra suo loco. Prisci qui peregrinas litteras non admittebant, quintam Latinorum vocalem substituebant illius vicem. Affirmat Tullius, regem Epitotarum nunquam Pyrrhum ab Ennio, sed Purrum nominatum. Ultimus Alphabeti character Z à Græcis tanquam proprium ipsorum Elementum vindicatur; ab antiquissimis illis, qui peregrina respuebant, non usurpatus. Nos ævi nostri morem secuti loquimur cum multis, & hoc Latini Alphabeti auctarium addemus hæc ratione, ut ad litteram X quæramus, quare lingua & quomodo sit custodienda. Littera Pythagorica Y duodecim medicamenta suggeret, quibuscunque vitiosis linguis inducenda. Ultima demum alphabeti littera Z septemplex artificium docebit, quo pessima quæque lingua, si non doceri ac corrigi, sustineri saltem & tolerari possit.

Atque hic quidem dum ordimur, antepenultimum Alphabeti elementum in memoriam mihi reducit piscem qui Xiphia dicitur, de quo Plinius miranda maris Plin. lib. 32. commemorans: Trebius Niger auctor est, inquit, piscem Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse: ab hoc naves perfossas mergi in Oceano. Lingua vitiosa Xiphia pisci similissima, semper mucronatum gerit rostrum, non ligneas solum naves, sed etiam domos vel ferreas perfossura, verè Xiphia, nam hoc molitur, ut naves quas perfoderit, mergat; ut hostes quos contigerit

Q 99 3

gerit